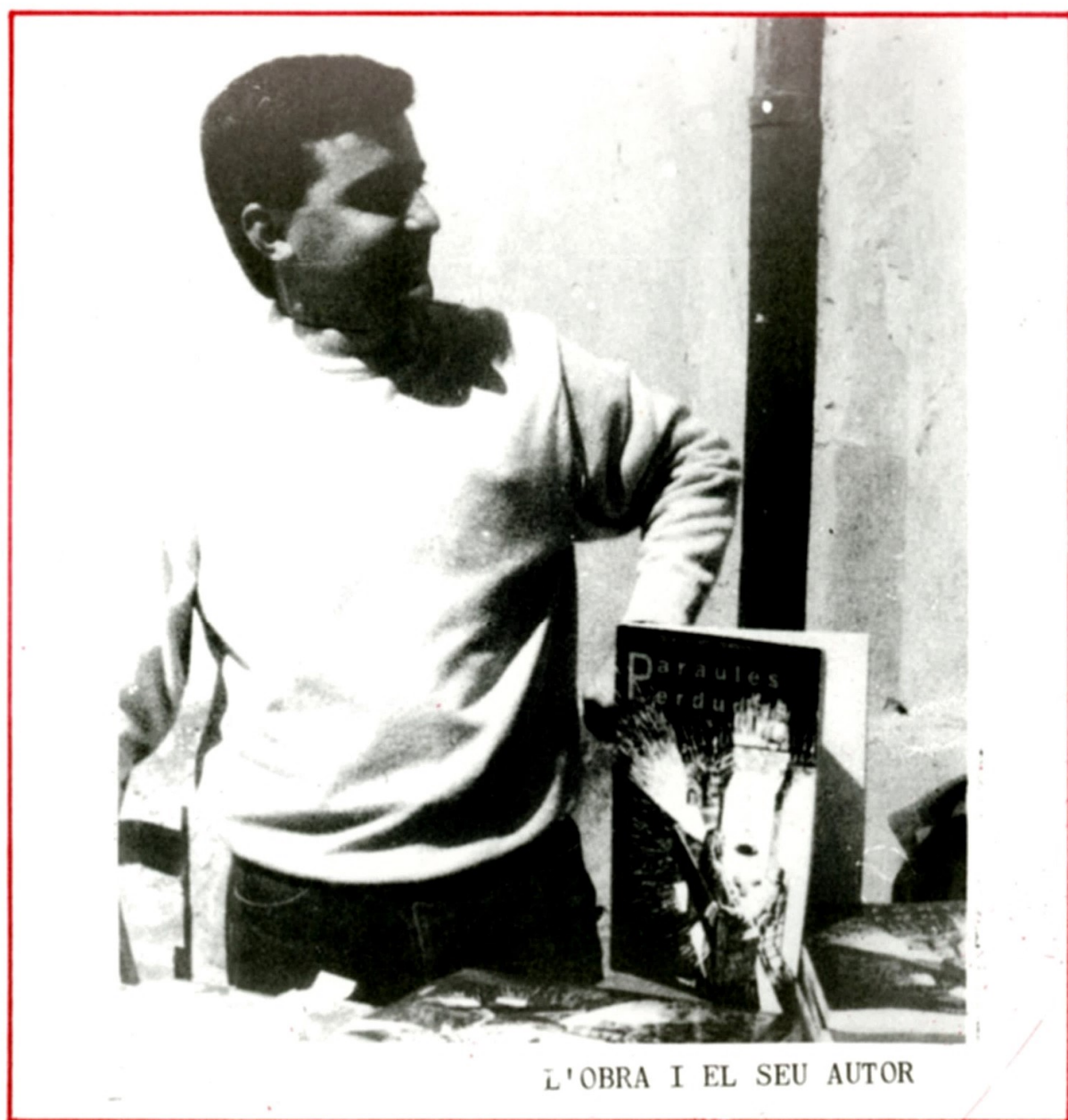

LA FEMOSA

ARTESA DE LLEIDA

L'OBRA I EL SEU AUTOR

maig 1990

Nº 115

PÒRTIC

Poc a poc, i com qui diu sense adonar-nos-en, hem anat fent camí, hem anat creixent pel camí, sempre tan difícil, de la cultura i per aquesta causa, el nostre poble ha anat sortint també de l'anonimat més absolut. Gràcies a la feina continuada de molts anys en el camp de l'arqueologia, el "Museu Local, Arqueològic" d'Artesa, surt a totes les guies de museus tant nacionals com estatals. Avui no és possible parlar del Paleolític a Catalunya sense fer esment dels jaciments de la vall de la Femosa i del Grup de Recerques que porta el seu nom.

Ara, Artesa, també és present d'una manera força destacada dins el llibre "Segrià I", Nº 7 de la col·lecció "Fets, Costums i Llegendes" que recopila en Joan Bellmunt i que edita Vergili/Pagès de Lleida. En aquest llibre s'hi publica

bona part del "Folklore Artesenc" que ha estat ja publicat, aquests darrers anys a les pàgines d'aquesta revista i que fonamentalment és la part més ben estructurada de tot el llibre.

També d'alguna manera (aquest cop per l'esforç personal d'un artesenc) el nostre poble ha estat notícia per l'aparició del llibre de Felip Gallart (Paraules Perdudes) que es miri per on es miri, és un llibre artesenc, fet per un artesenc i que parla d'Artesa, i que, en definitiva, ajudarà que el nostre poble surti encara més del seu anonimat.

I diem tot això avui, que hem baixat la guarda i ens hem deixat emportar per uns moments d'optemisme. No és el nostre costum, però potser va bé fer-ho de tant en tant. Als artesencs no ens agrada parlar de les nostres coses més enllà de

les parets del poble i no sabríem dir si fem malfet, perquè la propaganda, tot tipus de propaganda, en el temps que ens ha tocat de viure és imprescindible si hom té voluntat de ser conegut. D'alguna manera, però, la propaganda no ens acaba de fer el pes perquè tenim por de no haver fet bé allò que hauríem pogut fer. Per això, quan la ponderació d'altri ara ens

arriba, la valorem d'una manera especial perquè creiem que és l'única fiable i que val la pena d'escoltar.

És clar que nosaltres no fem les coses per a rebre felicitacions, sinó per a seguir creixent, com a poble, pel camí de la cultura que, fet i fet, és l'únic que ens esperona i que ens dóna satisfacció.

REVISTA D'OPINIÓ I D'INFORMACIÓ LOCAL**EDITA: AGRUPACIÓ CULTURAL "LA FEMOSA"****CASTELL, 23****ARTESA DE LLEIDA****ÍNDEX**

Els articles i opinions que apareixen a les planes de La FEMOSA reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

1	PORTIC
4	FULL INFORMATIU Per la Comissió
5	NOTES I NOTICIES
9	SENZILLAMENT ... HARMONIA Per Cèlia
11	REGAR LES GARRIGUES Per Josep M ^a Quadrat i Ribelles
13	LA COMISSIÓ INFORMA Per la Comissió
14	HUMOR
15	"PARAULES PERDUDES" (un comentari al marge) Per A. Costafreda
17	CARTES A UN PSICÒLEG Per Catxepet
19	EL MUR Per Felip II
21	NOTES DE LA PAGESIA Per Josep M ^a Quadrat i Ribelles
24	PARAULES PERDUDES Per Teresa Benet
25	FOLKLORE ARTESENC Per A.C.

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

Full Infomatiu

La Comissió de Festes informa a tots els seus socis i col.laboradors, de la programació del mes de maig, que és la següent:

1-5-90 Projecció de la pel.lícula "MI NOVIA ES UN EXTRATERRESTRE" a 2/4 de 8 de la tarda.

6-5-90 Projecció de la pel.lícula "ROKY, IV" a 2/4 de 8 de la tarda.

19-5-90 Projecció de la pel.lícula "LO QUE CUENTA ES EL FINAL" a 2/4 de 11 de la nit.

20-5-90 Projecció de la pel.lícula "EL PEQUEÑO DIABLO" a 2/4 de 8 de la tarda.

27-5-90 Projecció de la pel.lícula "KARATE KID III" a 2/4 de 8 de la tarda.

Aquesta programació està sotmesa a canvi, en cas d'imprevist o de força major.

Esperem que la programació sigui del vostre agrat, i us donem les gràcies per la vostra col.laboració i participació.

La Comissió

NOTES I NOTÍCIES

PASQUA DE RESURRECCIO

(15-04-90)

Com ja és tradicional, el Consell Parroquial organitza amb la col.laboració de l'Ajuntament, la matança d'un corder el dissabte de resurrecció. Al vespre, un cop finalitzada la missa, a la plaça de l'església es reparteixen entre tots els presents entrepans de carn de corder i porrons de vi, per tal de celebrar la resurrecció de Jesucrist.

Aquest és un més dels actes religiosos, que durant la setmana Santa programa el Consell Parroquial.

Setmana Santa que s'inicia bàsicament amb diumenge de rams, i on les processons són elements a destacar, i que finalitza el dia de pasqua, amb la tradició a Catalunya del dia de la mona.

PRESENTACIO DEL LLIBRE PARAULES PERDUES

(21-04-90)

En Felip Gallart, jove escriptor de la nostra vila, va presentar el dia 21 d'abril, el llibre "Paraules Perdudes".

Aquest és el primer llibre que el Felip ha escrit i publicat, el qual se centra bàsicament en el declinament i transformació de la vida pagesa. L'autor es val de tot un seguit de personatges, característics d'Artesa, per tal d'aprofundir en el tema que tracta i plasmar-lo a la vida real.

"Paraules Perdudes", és per la nostra vila, també el primer llibre que parla d'ella, reflectint el seu tarannà i personatges. L'acte que organitzà l'Agrupació Cultural La Femosa, amb el suport i col.laboració de l'Ajuntament, fou

tot un èxit, l'assistència d'un nombrós públic, i l'excel·lent presentació que es realitzà, presidida per l'Alcalde d'Artesa (Josep Drudis), el Cap dels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat a Lleida (Sr. Nadal), l'escriptor (Josep Borrell), l'editor (Sr. Pagès) el Felip, i la seva companya (la Pepita), convertiren l'acte en una autèntica festa, on no hi mancaren l'emoció i l'alegria.

Per finalitzar s'osequià a tots els assistents amb un aperitiu.

LLIBRES I PLANTES

(22-04-90)

Com cada any, La femosa, surt al carrer, per tal de muntar la tradicional parada del Llibre i les Plantes, continuant amb la tradició de la festivitat de Sant Jordi.

Diumenge ce bon matí, la plaça Major quedà guarnida per l'estesa de plantes i llibres que foren motiu de comentari i com no, de compra.

Enguany, la parada de Sant Jordi se celebrà un dia abans

donat que per Sant Jordi no és festa, i comptà amb la presència d'en Felip Gallart l'escriptor de "Paraules Perdudes", que signà dedicant el seu llibre als qui allí acudiren per tal de comprar-lo, es vengueren uns 80 exemplars (que juntament amb els 50 venuts la nit anterior) van produir l'exhauriment de manera que es van quedar molts lectors sense.

Les plantes es vengueren totes, i el nombre de llibres augmentà respecte l'any anterior, suposant un reforçament i motivació per a l'any vinent.

TEATRE A L'ESCOLA

El passats dimarts, dia 24 d'abril, els alumnes de vuitè de l'Escola d'Artesa posaren en escena l'obra "Allò que tal vegada s'esdevingué".

Aquesta obra que han assajant durant una colla de dies, dedicant el seu propi esforç i treball personal, i que ha estat dirigida per en Josep Ramon Bonet, s'ha estrenat a l'escola de Formació del Professorat d'E.G.B. a Lleida (magisteri), dins la IIIera. mostra de tea-

tre escolar del Segrià.

Cal dir que fou l'obra que inaugurà la mostra esmentada, i que a més a més el cartell anunciador de la mateixa ha es-realitzat per la Lidia Besora (alumna de vuitè de la nostra escola), essent la guanyadora d'entre tots els models presentats per les diferents escoles del Segrià que s'apuntaren a la III era. mostra de teatre escolar del Segrià.

Properament es preveu que "Allò que tal vegada s'esdevingué" s'estreni a la nostra vila durant els dies de la setmana cultural, i d'aquesta manera serem particeps de la gran tasca que aquests petits actors han realitzat amb l'ajuda de directors, mestres i pares.

CURSETS PER A TOTHOM

DE PLANTES I ORNAMENTACIO

L'Ajuntament organitza un curset dedicat en especial a les mestresses de casa i amants del món de les flors, que de manera gratuïta s'impartirà durant una setmana, a raó de dues hores diàries.

Es pretén així un millor coneixement, apropament i tractament vers les plantes, alhora que es donaran idees d'ornamentació.

DE FITOPATOLOGIA EN FRUITERS

També amb l'organització per part de l'Ajuntament, col·laboració de l'A,D,V. de la nostra vila, i suport econòmic de l'INEM s'han iniciat les pràctiques i classes teòriques d'un curs de Formació Professional destinat als pagesos, per tal d'aprofundir i millorar el coneixement respecte el món i la vida dels Fruiters. Aquest curs també és totalment gratuït i val a dir que l'interès vers el mateix en quant al nombre de persones que hi acudeixen està força bé.

UNA PISCINA MES

Recentment s'ha realitzat al recinte poliesportiu, el clot d'una altra piscina, piscina per als infants, amb una dimensió de 5 m. de diàmetre, la qual juntament amb les altres dues completa per ara i tant el

nombre de piscines que existiran a la zona.

Malgrat sembli que les tasques van endarrerides, els tècnics, constructors i Ajuntament asseguren que aquest estiu ja podran inaugurar-se i per

tant tots els artesencs en podrem fer ús.

Així doncs amb aquesta es-
pectativa us recomanen prepareu els vostres banyadors, si aquest estiu no voleu passar calor.

SENZILLAMENT...

HARMONIA

(A TOTS ELS AVIS)

Si fos possible..., només per un instant deturar el temps, aquest temps que camina pressurosament, i s'escapa de les nostres mans,

i obrir alhora els nostres cors de bat a bat, nusos, cercant el fons més profund,... si fos possible!

Desitjaria de bon grat, que fos aquest moment, i aprofitaria per dir-vos totes aquelles dolces coses que altrament potser no us diria.

Us diria, sí que sou uns avis encantadors, història de la mateixa història, símbol d'un poble que és viu, i que agraeix la vostra tasca, que se sent orgullós i satisfet de vosaltres, de tenir-vos avui aquí, protagonistes de la festa.

Us diria tantes altres coses..., més estic segura que fóra corresposta i vosaltres cercaríeu en els records, els fets que heu viscut de manera més intensa, i reviuríem tots junts amb alegria els episodis més bells i plens d'amor de la vostra vida.

Malgrat haver-ho intentat, el temps no perdona,
passa i passa sense mirar enrera,
les paraules queden en paraules,
i el camí cada cop esdevé més curt i alhora, més llarg.
Més aquest és un caminar serè, realista, joios d'existir,
que a mesura que avança, madura i s'arrela.

Avis, vosaltres formeu part d'aquest caminar,
formeu part d'un TOT que us necessita,
sou l'esgraó de la cadena al qual tots aspirem arribar un dia,
sou la grandesa de l'aventura humana,
que heu estimat, estimeu i doneu vida.
Sou en definitiva, cadascú a la vostra manera,
una Forma d'Amor Feta Vida.

Cèlia

REGAR LES GARRIGUES

Quan una terra està un xic assedegada,
i el bon pagès no, hi viu pas arraulit,
ja que es cosa que al mateix, molt li agrada,
o sinó, sempre s'hi sentiria ferit.

Si aquell home, no abandona mai sa terra,
és que se sent per instints molt arrelats,
com clavat, amb una cosa que l'aferra,
recordant sempre, als seus avants-passats.

Està entre mig de l'Urgell i La Ribera,
com també del Segrià i del Priorat,
comarca que l'ha fet viure amb quimera,
on els seus fruits, mai han estat remunerats.

Aquest terreny esmentant són les Garrigues,
treballat, amb un goig quasi ancestral,
per uns homes, fent l'arquet com les formigues,
on es mereixen tenir ja, un canal.

Ja que a més de l'ametller i l'olivera,
tes vallades es poquessin ben regar,
dita terra fora pròpia de bandera,
ja que el pagès la sabia treballar.

Que formeses que n'estarien Les Garrigues,
si amb elles, li portessin l'aigua amb canal,
s'hi podrien mantenir moltes més vides,
no hi hauria pas comarca que fora igual.

I després de l'ametller i olivera,
arbres, els quals s'adapten aquí molt bé,
s'hi podria sembrar herba farratgera,
com plantar pomera, perer o presseguer.

A més dels escurnols, coscolls, i esbarzers,
per aquets prats hi pasturarien els braus,
on els camps pareixerien ser uns vergers,
i els pagesos no estarien mai esclaus.

L'aspecte d'aquesta comarca, fora ideal,
ja que l'aigua, es tresor, també amor,
treballada per homes, d'esperit genial,
i a la mateixa li farien produir or.

Amb murmuri per salts d'aigua cantarins,
alegrant l'espai, de quina manera,
els ocells revoltejant, tot fent ses trins,
llavors fora una terra més alegre.

Com hem vist i observat, l'aigua és riquesa,
a més jo diria que, amb ella s'opté amor,
nostre goig no és romandre amb més palesa,
i construir el canal, fessin el favor.

Més jo crec que l'esmentat canal mai no és farà,
i, per la qual cosa tant en tinc aquesta mania,
ja que això n'estaria un treball de tità,
i en realitat tot serà demagogia.

Josep Mª Quadrat i Ribelles
l'ALBAGES Les Garrigues

LA COMISSIÓ

INFORMA

La Comissió de Festes, encarregada de vetllar i tenir cura de l'organització i bon funcionament de la Sala de la Llar del Poble, d'acord amb l'establert en el seu reglament, posa en coneixement de tots els usuaris de la mateixa, (ja siguin socis, col.laboradors, llogaters,...) que caldrà complir les següents mesures:

** Sempre que la Sala es llogui o cedeixi a algun grup o col·lectiu, i aquests en facin un ús inadequat de la mateixa, amb algun tipus de desperfecte, caldrà que els encarregats de l'acte es facin càrrec de la despesa i desperfectes que s'hagin ocasionat.

** Altrament, queda prohibida l'entrada de begudes, ampolles, i "xutxeries", per tal d'evitar que es llenci dins la sala, els casca buits, gots i bosses; i per tal que no es llenci cap

tipus de líquid damunt del mobiliari o de la gent que acudeix als actes.

** Malgrat l'assenyalat en el paràgraf anterior, es podrà sortejar la típica "TOIA" que acostumen a fer quintos i apol.lònies, bàsicament, però sempre amb el condicionant que no es podrà beure ni menjar el seu contingut dins la pròpia sala.

Aquesta Comissió entén que aquests punts són de compliment obligatori i necessari per tal de garantir entre tothom un bon ús de la sala, i un millor comportament, evitant possibles incidències que poden resultar en algun cas molestes i doloroses. Així doncs, us agraïm per endavant l'atenció que heu prestat i sobretot la vostra col.laboració en dur-ho a terme.

La Comissió

UN DIA QUALSEVOL . . .

EN PEP
L'ARTESENC

QUÈ GUAI, PISCINES!!!

ALS NOUS BANYISTES
D'ARTESA . . .

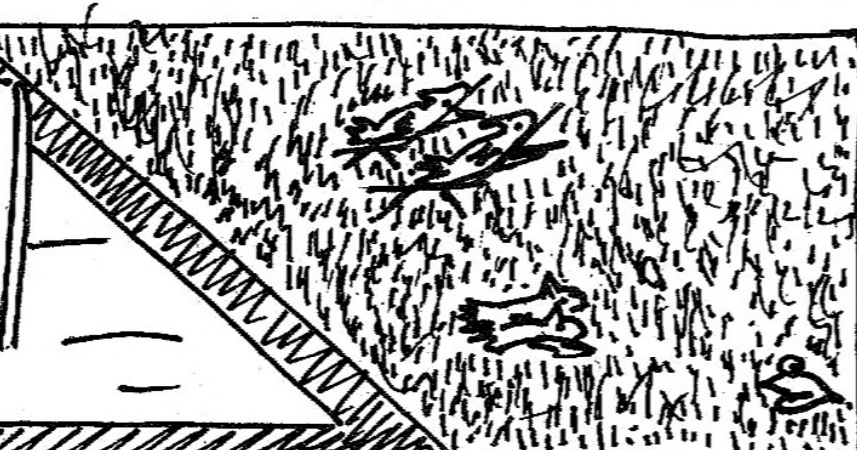
.... EN
EL COLOMAR
DE LES NOSTRES
TERRES DE
PONENT...

MIRA, ALLÍ HI
HA EN PEP, SI
SAPIGUÉS LA
QUE PORTEM
DE CAP

Ji, Ji, Ji...

QUIN FASTIC,
AQUESTS COLOMS
NO PAREN DE
CAGAR-SE

ARTESA, EL MILLOR
AIGUA - PARC PER
COLOMS I ALTRES
ESPECIES.

«PARAULES PERDUDES»

(UN COMENTARI AL MARGE)

No és ara la meua intenció de parlar del llibre del Felip Gallart, la presentació del qual es va fer a Artesa el dissabte dia 21 d'abril, amb molt d'èxit de participació de públic. El que volia fer, doncs, és parlar del fet mateix (de la importància, vull dir) de la seva aparició que és ben bé una altra cosa.

El Felip no és el primer artesenc que ha escrit un llibre, ja que amb anterioritat ja ho havia fet el malaguanyat Josep Esglésias del Marquet (si no sabríem dir si algun altre), però el Marquet estava prou allunyat de nosaltres en l'espai i en la intencionalitat, i els seus llibres ens van passar sempre per alt, tant, que seria difícil trobar algun artesenc (si exceptuem els seus familiars més propers) que els

conegués. És per això que el llibre del Felip, tan immediat i alhora tan amarat de sentiments de poble que, d'alguna manera, ens l'hem fet nostre, com una cosa comuna que ens pertany a tots; com si enlloc de ser del Felip fos de tota la comunitat artesenca. Això és el millor que podia passar al llibre i ensems al seu autor.

Per a mi ha estat com una resposta a tots aquests anys de bregar d'una gent per fer possible la continuació de la revista que acull aquest escrit. No endebades LA FEMOSA ha estat la primera plataforma on el Felip s'anà entrenant en el difícil art d'escriure i això, encara que no sigui garantia de res (perquè el Felip hauria pogut escriure igualment el seu llibre sense haver publicat mai res a LA FEMOSA) sí que és un

estímul pel qui, com jo mateix, seguim mes darrera mes entes-tats a fer sortir aquests fulls al carrer.

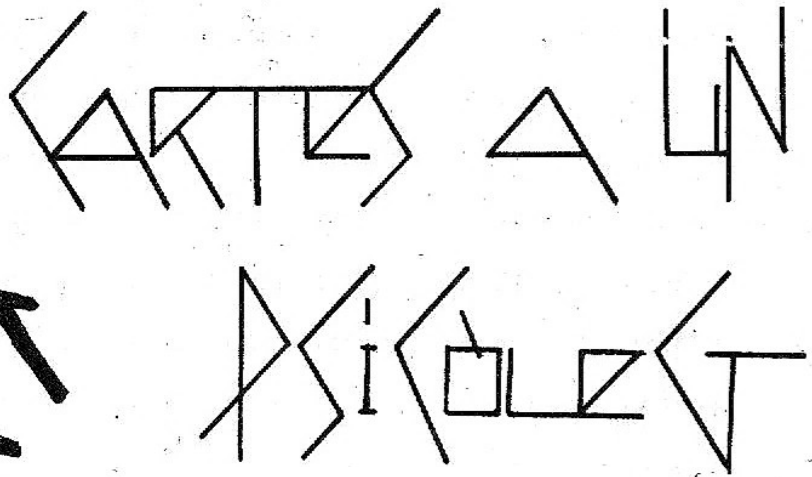
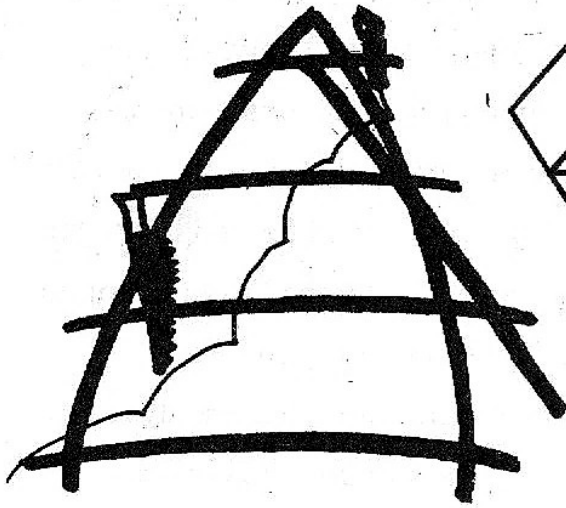
La pregunta ja me l'havia fet una infinitat de vegades: "Val la pena continuar publi-cant LA FEMOSA?". La resposta no era mai gaire afalagadora, i per això jo ja havia proposat de plegar definitivament en ar-ribar al número cent (que es va escaure el desembre del 1988), però d'altres persones, més op-timistes que jo, van voler con-tinuar-la i és per això que la revista segueix endavant. És per aquesta causa, ara que el Felip (que és un dels col.labo-radors més constants que té la

revista) ha publicat el seu primer llibre, que veig una resposta que em satisfà. Penso (i m'agradaria que fos cert) que sí, que amb l'esforç de tants anys hem ajudat al Felip a il.lusionar-se amb el projec-te del seu llibre.

És clar que mai no podem saber fins a quin punt hem per-dut o hem guanyat el temps. El llibre del Felip és el que compta. Per la resta tindria ben poca importància si des-comptem el fet que tot això ens ha ajudat a carregar bateries per a fer-nos sirgar una tempo-rada més, sense desmoralitzar-nos.

A. Costafreda

Senyor metge:

Ara em confon. Resulta que en la meua darrera carta, ja li vaig dir, semblava que m'enrotllava bé (psicològicament parlant) i que sortirien encara més coses interessants i actuals i ara em fa canviar de tema. En fi vosté deu saber el què es fa.

Bé doncs, a veure què en dic de l'educació. No sé si es refereix a l'escola o als pares. Començo per l'escola, dels pares ja n'he parlat una mica.

Sóc fill d'una escola de poble (m'ha quedat bé aquesta frase, eh? semblo un escriptor dels bons).

Podria ser més profund en aquesta apreciació i diria que vàrem patir la transició des d'una escola tancada i rànica a

una nova escola, que intentava obrir-se (això no és meu, ho diu no sé qui, parlant de l'escola en aquest darrers 15 anys). Vàrem patir en pròpia pell tot aquell maremagnum dels conjunts, interseccions, diagrames, etc. tot molt bonic amb coloretts, etc. Sofriren els nostres clatells les festetes dels senyors mestres. A mi em tocaren molt poc, quasi gens, però no sé què era pitjor, que et peguessin o haver d'aguantar callat i amb els ulls baixos, la indiguació de veure apallissar els teus amics.

Cap al final, quan ja érem els amos, no recordo res d'especial de l'estrictament acadèmic, però les activitats extraescolars eren molt fortes... les sortides amb els amics, les cigarretes, el tocar culs, el

"futbolin"...

Això suposo que ja és normal, érem els grans i sortíem a una vida que ja no era per als xiquets. El darrer any ens crèiem els líders, l'exemple a seguir per futures generacions i caminàvem altaners tot pensant: "guaiteu nois, fixeu-vos-hi bé, ja som uns homes.

Hi ha molts records de tot aquell temps, que suposo que no li deuen interessar massa. Intentaré no quedar-me en l'anecdota i anar als sentiments: el que em marcà més de tota l'etapa escolar fou el temor als mestres: a les seves preguntes, a les seves bufetades, als seus estats d'anim, als seus crits.

No voldria que es pensés que allò era de bojos, tot el dia cridant i pegant, tots castigats, etc. No, també apreníem o llegíem coses dels llibres, però en fi, el que m'ha quedat al cap és això que li explicava.

Es penós per a mi d'adme-

tre-ho, però li confesso la veritat que vostè llegint això ja deu suposar: jo era un cagat, tot eren pors. Aquesta por em portà a ser un bon xiquet cer estudiava i treballava perquè em deixessin en pau.

De tant en pau em deixaren que no recordo haver-me fet amic de cap mestre, ni tinc present cap imatge típica de cine, de mestres que m'enlluernessin.

De records i sentiments envers l'afer acadèmic, encara vic ara quan trobo per casa el primer llibre de francés; el primer dia que el fullejàrem, en sortir a les 5 ja ens crèiem el G. Pompidou.

M'adorno ara que sé si he parlat massa del que potser vostè entén per educació, de quins valors m'inculcaren... tot i això.

Si aquest escrit no l'ajuda prou enviïm un qüestionari o unes pautes a seguir perquè sinó, ja ho veu, em perdo.

Fins aviat.

Catxepet

EL MUR

Tenia Yuri fresca la visió de la terra com una sola cosa, l'immens planeta blau se li va presentar com un tot, com un món únic, que es deixava acaronar per la llum del Sol, i mal pintat per les bromes. Les grans tempestes que a la terra podien sotragar les cases des de dalt no eren més que pinzellades mal fetes de color blanc que enlluernaven encara més el blau d'un cel que de fet era negre.

A ben segur ha va veure tot tan petit que van canviar el seu metre de valorar les lluites que el seu país i el més poderós de tots, el de l'altre costat dels mars, estaven disputant tot i que ell n'era un producte més, l'exponent més civilitzat d'aquest afany per la consecució del poder total.

Encara aclucava els ulls, somiava amb un món bonic, quan

va saber que els seus camarades de la República Democràtica Alemanya, havien aixecat un mur.

No sé si els analistes polítics, economistes, historiadors, i altres professionals de les ciències humanes, o de les inexactes s'hauran posat d'acord, però d'entrada o dubto, en si mur construït pels alemanys comunistes que separava en dues parts Berlín va ésser el darrer episodi, la cloenda, de la II Guerra Mundial. Al cap i a la fi, l'escarment sempre és un angoixós accessori dels derrotats, i quin pitjor escarni pot haver-hi per a una nació que la seva divisió entre dues ideologies, entre dos estats, entre dues formes tan diferents de veure el món i la persona.

A la nit del 12 al 13 d'agost varen bastir una terranyina de filferro, formigó, i plom, amb la qual varen mostrar

la seva eficàcia fins i tot al moment d'aferrar-se com a possible. Després, varen començar els mils intents de passar-lo, de saltar les seves parets, i aquestes es varen anar acolorint amb la sang dels qui morien en l'afany, i amarant amb el gust amarg de l'odi vers els poderosos, i l'enyorança del germà que era a l'altra banda.

Avui 29 anys després ja és història, ha caigut com els decorats de cartró-pedra de tantès pel·lícules, com el que en realitat era: una creació artificial i artificiosa, i que com tot el que es fonamenta en l'odi, acaba tard o d'hora caient pel seu pes.

Ara els turistes el compren com a souvenir; de fet sempre és agradable tenir un tros d'un gran símbol, ni que aquest sigui un ídol caigut. A mi, particularment, m'hagués agradat de ser-hi. No totes les generacions, ni arreu del món poden assaltar la seva pròpia bastilla, ni rebentar el seu mur, i aconseguir sense un tret que els mateixos guàrdies que ahir disparaven les armes con-

tra qualsevol fugitiu ara hi converssin amicalment.

Potser és per això que els tinc una certa gelogia, doncs no trobo ni el mall ni el martell, amb què enderrocar el meu mur, mur bastit no en una nit, sinó nit rera nit, dia rera dia any rera any. Mur bastit amb materials tant aspres com la mentida i la traïció, amb maons tan suaus com l'efecte i l'enyor, amb el morter tan difícil de percebre com el silenci, els records i el present amagats, i tan impossible de trobar com una mirada perduda. Mur que t'uneix i et separa, que t'ascorxa l'esperit com quan les mans s'enganxen amb el filferro amb punxes, mur contra el qual mil vegades colpeges amb la teva força, fins que, rendit, tornes a admetre que allò més gran de tu és la teva impotència.

Què difícil rebentar el que t'amortalla, quan amb algú basteixeixes dintre teu un mur, que t'omple de felicitat, i que en l'absència et deixa el dolor de l'enyor tan gran com la paraula amor.

Felip II

NOTES DE LA PAGESIA

Una vegada més, ens toca als pagesos de rebre les inclemències del temps, on el passat mes de febrer tan càlid, va fer avançar la floració dels ametllers, i unes glaçades inoportunes han malmés tota la collita a les Garrigues i altres comarques. Després el baix preu que porta l'atmella, ara aquesta neteja general que ens ha fet la natura, queda lles el pagès per bon punt de temps.

Amb la collita de l'any passat encara a les cases, el pagès no està pas massa afalagat sobretot amb els preus que porten, que no arriben a 300 pessetes quilo, quan havien arribat a més de 700 pessetes.

No es comprèn com poden baixar tant els preus agraris, quan diuen que a la C.E.E. puja a tot arreu, la renda per càpita i aquí a Catalunya baixa. Semblen preus de misteri.

Però aquí a Catalunya,

sols baixen els preus agraris, ja que per exemple, la Telefònica ha pujat un 14% els preus dels seus abonats, els adobs han pujat aquest any d'un 10 a un 15% (i això sense fer vaga) un bidó de Gas-Oil, valia fa 10 anys 1.000 pessetes i ara en val 12.000, un obrer de qualsevol ofici, guanya molt més; en fi, sembla que tothom tingui dret a viure, menys el pagès.

El propassat dissabte dia 17 de març, va estar a Juncosa de les Garrigues, el Conseller d'Agricultura de la Generalitat, Sr. Vallve, per assabentar-se de la gelada dels ametllers; no ho sé, el que varen parlar, però l'únic que podien dir, és que ens concediran crèdits, però com que les ametlles quasi no valen res, després no es podrien tornar els diners, val més ja, que no ens els deixin.

L'altre dia aprofitant

l'avinentesa d'estar a Lleida, vaig estar en una sala, on es donava una conferència sobre el pantà de Rialb, la meva sorpresa va ésser majúscula quan vaig veure que l'auditori tots eren de Barcelona, preguntant per allí, em van dir que també esperen l'aigua de Rialb puix com poden esperar a les Garrigues que ens facin el canal?, quan ara diuen que primer han de fer el pantà, i després faran el canal. Així es que crec, que ens enganyen a tots, crec que això, tot serà demagogia.

En fi, tant si fan el canal com si no el fan, i amb els esforços de tots els agricultors, (i si no hi manca la pluja) podran els consumidors, tant catalans com els de la C.E.E. gaudir-se de bons aliments i a un bon preu, mentre que a nosaltres els pagesos catalans, la situació queda molt malmesa, respecte a altres categories socials, perquè a nosaltres ningú no ens defensa, ja que fa uns tres anys que ens digué un diputat al Parlament Espanyol, (que anomenar-lo no ve al cas) que encara baixarien més els preus dels productes

del camp, i veig que prou que ha estat veritat, i jo li hauria de dir que haurien de baixar el preu dels diners, però això no baixa, ara encara parlen de congelar els preus agraris.

Després no sé com poden dir, que l'economia, passa per un moment de manifes creixement però en tot cas, a cavall d'uns descriminats i marginats com som els pagesos, no obstant si tots, sols produïssim diners, com els economistes, financers, banquers etc. la situació no ens fora massa afalagadora.

Sequera: novament altra vegada ens trobem en la sequera la humitat de les pluges de la passada tardor, semblava que no s'havia d'eixugar mai, hem passat l'hivern sense caure una gota d'aigua i ni una bolba de neu, amb les ventades de gener i primers de febrer, i amb la calor d'aquest mes, i la del mes de març, hem arribat a la primavera quasi secs, on els cereals principalment, si no prou aviat, la seva collita pot ser catastròfica; de l'atmeller com hem dit, ja el deixem de comptar per aquest any.

En quant a l'olivera, encara s'aguanta, ara s'estan esportant, i es veu bastant deserotllada, però veurem què passarà si no plou més cap allà. Per tant, no ho sé, si caldrà fer pantans, ja que amb la naturalesa (climatològicament parlant) negada, turmentada, anorreada i desfeta com està, pels bafs i la contaminació radioactiva que rep de la terra i amb la capa d'ozó rebentada,

no veig la cosa massa clara, i potser haurem de fer com els bascos, que fan pregàries perquè plougui, i si no plou, no ens hem d'acobardir, amb uns banquers, economistes i financers tan llestos com tenim, i si podem arribar a l'any 92, amb els beneficis d'aquets, i els beneficis dels jocs olímpics, la situació estarà salvada.

Josep Mª Quadrat i Ribelles,
l'ALBAGES, (LES GARRIGUES)

paraules perdudes

El llegir, es un dels plaers que al llarg dels anys he anat consolidant i que es fa més grat quan a més a més coneixes a l'autor, doncs, és com si compartís de més a prop tot allò que ell pretén de comunicar amb la seva obra. Es per això que em feia molta il·lusió la lectura del llibre del Felip.

Tot just començar, vaig aturar-me per buscar entre les "Femoses" velles, antics escrits del nostre autor. Es sorprendent l'evolució que jo hi veig. M'agrada la seva semàntica, m'agrada, a mesura que entro en el llibre, com condueix els personatges en el caminar dels records, com els matisa amb pinzellades de colors propis. De la mà del Felip, he descobert particularitats en personatges d'Artesa totalment desconegudes; enfonsades en

imatges fetes d'anys, difícils de dissoldre, potser no interessaven a ningú.

La tendresa, la ingenuïtat i el rigor amb què ens presenta alguns personatges i fets, però no es manté fidel al llarg de tota l'obra; sembla en alguns moments, com si vulgués canviar d'estil, com si vulgués fer un salt cal a l'assaig, en entrar, en anàlisis i aportacions excessivament subjectives i opuloses. Això m'ha sorprès i alguna cosa em diu que aquest noi té moltes coses a dir, per això vull encoratjar-lo que continuï escrivint, doncs, sap dir les coses, sap fer encadenar les paraules d'aquella manera que, a tota, ens agradaria de fer anar per expressar els nostres sentiments. Malgrat que, de vegades, expressar els pensaments dels altres és altament complex.

Teresa Benet

FOLKLORE

ARTESENC

Festes i tradicions a través de l'any (14)

SETEMBRE

El dia decreix i per això, a les nits, ja es pot començar a fer les vetlades llargues. Si la tradició diu: "per la Candelada, plega la vetllada", ara fa:

Al setembre,
torna-la a emprendre.

La feina principal que ocupava el treball dels pagesos d'Artesa en aquest mes era el de veremar (vremar en el parlar local):

A finals del segle passat, a Artesa, el cultiu de la vinya era força important; la majoria de cases tenien cup propi amb la seva corresponent "pisadora". Moltes d'aquestes pisadores eren bastides al carrer amb grans lloses de pedra envoltades d'un bordó o pareteta (segons els cassos) també de pedra. N'hi havia que, pel seu emplaçament i pel la sea grandària, eren llocs de referència: "Ens trobaren davant de la pisadora del Bosch", "quan passàvem pel costat de la pisadora del Marquet" etc. . Aquestes grans pisadores, quan no es feien servir per la funció que van ser creades, eren aprofitades, sobretot per la canalla, per a fer alguns dels seus (boles, gallossos, genquilla...). La majoria de cases, però, la pisadora la tenien dins de casa (moltes a l'entrada mateix, degudament enllambordada, d'altres en un "quarto" esprés de sòl ben encimentat o enrajolat on s'enrava la verama directament del carrer per una finestra. A tots els cellers hi havia grans botes, -bucois i, sobretot, els "vissells", els quals, per la seva grandària s'havien de bastir dins del celler mateix ja que altrament hauria

estat impossible d'entrar-los dins. Que el "vissell" era el recipient idoni pel vi, ja ens ho diu ben bé la dita:

Vol la dona borratxa
i el vi al vissell.

El cultiu de la vinya va anar perdent importància per diferents causes. Als anys quaranta ja ningú al nostre poble feia verema per a vendre; tansols se'n feia pel consum propi, per això, ja que la majoria de cups romanien tancats tot l'anys (els que no es feien servir de sitja) era normal que s'ajuntessin uns quans pagesos per a posar la verema en un mateix cup.

Al temps de "vremar" l'amo del cup cridava els seus "parroquians" per a posar el cup apunt. Aquest es netejava entre tots. Es taponava el caneller amb u padellàs acollat amb "ges" per la part de dins i a sobre d'aquest padellàs s'hi posava un feix de branques de noguer amb tot el seu fullam perquè fes de filtre a l'hora de punxar. Un cop el cup apunt ja es començava a ceremar.

Cada pagès recollia el seu raïm i el transportava, amb el seu carro, fins al cup, abans, però, havia de passar a pesar-lo per la bàscula municipal. El mateix pagès era l'encarregat de "pisar-lo" (aixafar-lo amb els peus) i tirar-ho tot, most i brisa, dins el cup. Quan tots els pagesos d'aquell cup ja havien veremat (aquesta feina durava un dia o dos com a màxim), es tancava el cup i se'l segellava amb una capa de cendra pastada. Al cap de vint-i-un dies el most ja havia fermentat i per això el vi ja es podia "trascolar".

Com ja hem deixat dit en un altra apartat, els pagesos artesencs tenien molta cura de no "punxar el cup" en el dia de la setmana en què s'esqueia la degollació de Sant Joan (29 d'agost) per por que en vi ragés tèrbol. Hi havia cops, però, que feien una mica de trampa; ja que encara que trascolessin en el dia esmentat, "punxaven el cup" la nit anterior.

de bon matí els pagesos feien cap al cup, gairebé sempre menjant nous per fer el primer trago de vi novell en pic aquest sortia del cup. Un cop ja fet el tastet i els comentaris perti-

nents, s'anotava en una paret o pissarra les arrobes de verema de cadascú i es començava el seu repartiment a raó d'un canti (uns deu lites) per cada dues arrobes de verma. S'anaven fent ratlletes a la pissarra, al costat del nom de cada pagès, per cada canti de vi que aquest s'emportava; d'aquesta manera i en cada moment hom sabia el vi que tenia i el que li mancava. Si l'any havia estat gras i sortia més vi del que hom comptava, es feia un altre repartiment donent, ara, un canti per cada ix arrobes.

Es passava tot seguit a premsar la brisa; avans, però, calia treure el "baf" del cup. aquesta operació es feia posant un bastó travesser a la boca sobre el qual s'hi penjava un sac. Amb un cabàs o altre estri, es feia vent per un costat a di i efecte que el "baf" sortís per l'altre. Per assegurar-se que no hi quedava restes d'aquest gas tan tòxic, s'encenia un llum d'oli el qual, poc a poc, es feia baixar fins a tocar la brisa i si la flama no s'apagava hom ja hi podia baixar amb tota tranquil.litat.

La brisa es pujava amb galledes i es posava directament a la premsa dins la qual s'anava apretant amb unes barres, un cop ja plena es prensava fent baixar el caragol a força de braços. Un cop els set o vuit homes que rodaven ja havien apretat al màxim, es treia la brisa i començava de nou la mateix operació fins que ja no quedava brisa dins el cup. El vi que sortia d'aquesta operació, "el premsat" hom el considerava demés baixa categoria perquè sortia sempre tèrbol.

La brisa ja premsada se l'emportaven els ramaders, els quals la salaven i la guardaven com a pinso per al bestia per a hivern. A canvi de la brisa donaven carn amb la qual, al acabar la feina del trascolar, els pagesos feien una lifara.

En el temps que al nostre poble es feia molt vi, passaven pels carrers del poble una gent que es dedicava a destil.lar el vi per a fer-ne aiguardent. La gent destinava a aquest menester el vi del premsat.

Al temps de veremar, hi havia costum de fer "mostillo", una mena de codonyat que hom elaborava amb el suc del raïm (sense

fermentar) dins el qual s'hi posaven nous i altres fruites i s'espessia amb farina. La gent guardava el mostillo com a postres, però, sobretot pel veremar de la canalla.

oooooooooooooooooooo

DIA 29 (Sant Miquel Arcàngel):

Tret del temps que en aquest dia era Festa Major, a Artesa mai no ha tingut una significació especial. No obstant, hem de deixar parlar el refranyer:

Per Sant Miquel,
el beremar se'n puja al cel

oooooooooooo

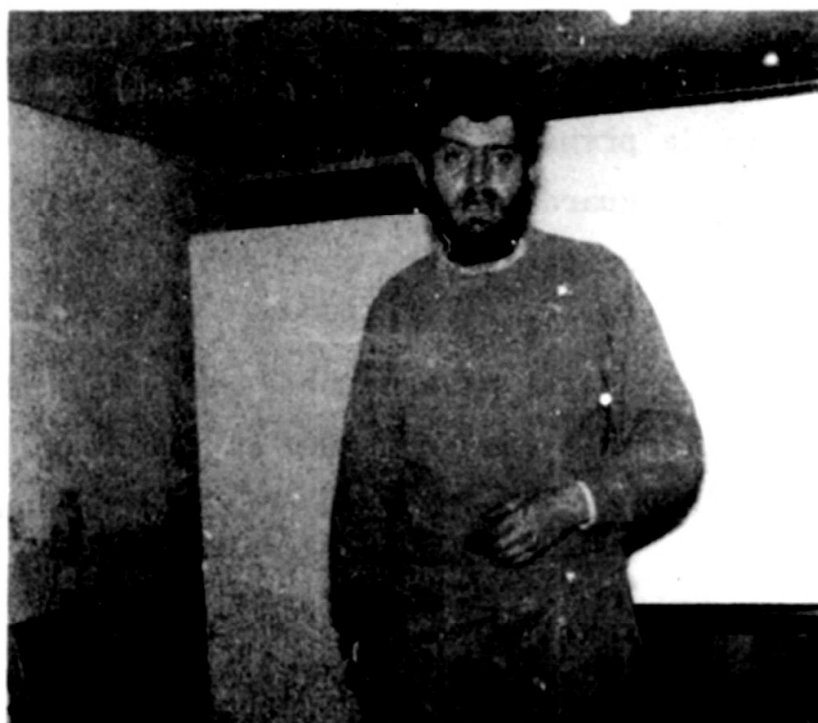
Per Sant Miquel,
la migdiada se'n puja al cel.

oooooooooooo

Per Sant Miquel,
que l'all ja miro al cel.

Poc a poc, anem arribant al final d'aquest apartat del nostre folklore que titulem "festes i tradicions a través de l'any" però el mes que ve, si s'escau, continuarem parner-ne.

A.C.

TERTULIES A LA FEMOSA

